

Briuselis, 2020 05 20
COM(2020) 500 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, EUROPOS VADOVŲ
TARYBAI, TARYBAI, EUROPOS CENTRINIAM BANKUI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI, REGIONŲ KOMITETUI
IR EUROPOS INVESTICIJŲ BANKUI**

2020 m. Europos semestras. Konkrečioms šalims skirtos rekomendacijos

ĮVADAS

Dėl COVID-19 pandemijos Europos Sąjunga patiria precedento neturintį ekonominį sukrėtimą. Dėl sveikatos priežiūros ir izoliavimo priemonių ir su tuo susijusio poveikio gamybai, paklausai bei prekybai sumažėjo ekonominės veiklos apimtis, padidėjo nedarbas, labai sumažėjo įmonių pajamos, išaugo valdžios sektoriaus deficitas ir padidėjo skirtumai valstybėse narėse ir tarp jų.

Labai svarbu, kad Europos ekonominis atsakas būtų tvirtas ir koordinuotas. Europos Sąjungoje būtina kuo labiau sumažinti neigiamas ekonomines ir socialines krizės pasekmes, bendrosios rinkos fragmentaciją ir didelius ekonominius skirtumus bei disbalansą.

Kaip nurodyta metinėje tvaraus augimo strategijoje, Europos socialinės rinkos ekonomikos pagrindas yra konkurencingas tvarumas. Valstybės narės turėtų ir toliau daugiausia dėmesio skirti keturiems konkurencingo tvarumo aspektams: ekonominiam stabilumui, socialiniam teisingumui, aplinkos tvarumui, našumui bei konkurencingumui, taip pat ypatingą dėmesį skirti sveikatai. Tokia ekonomikos darbotvarkė padėtų ES ir jos valstybėms narėms pasiekti Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslus ir iki 2050 m. neutralizuoti poveikį klimatui.

Būtent krizės laikotarpiu įsitikinta, kokia vertinga yra bendroji rinka: ji užtikrina, kad būtiniausi produktai, paslaugos ir darbuotojai pasiektų tuos, kuriems jų reikia. Tačiau kai kurios nacionalinės priemonės, kuriomis siekiama sustabdyti pandemijos plitimą, labai pakenkė bendrosios rinkos vientisumui. Siekiant kuo labiau padidinti jos ekonomikos atsigavimo potencialą, laipsniškas apribojimų panaikinimas turės būti derinamas su pastangomis stiprinti bendrąją rinką ir didinti jos atsparumą ateityje.

Atsižvelgiant į sukrėtimo mastą ir beprecedentį valstybių narių ekonominės politikos priemonių¹ pobūdį, dabar Europos semestras kaip niekad reikalingas. Itin svarbu užtikrinti veiksmingą ekonominės politikos koordinavimą ES. Semestras suteikia valstybėms narėms galimybę aptarti savo politiką, keistis geriausios praktikos pavyzdžiais ir susitarti dėl bendrų tolesnių veiksmų, laikantis 2020 m. kovo 13 d. Komisijos komunikato (balandžio 24 d. Europos ekonomikos gaivinimo planas).

Šių metų semestro procese atsispindi poreikis valstybėms narėms sutelkti dėmesį tiek į neatidėliotinas priemones, kuriomis siekiama šalinti ir švelninti pandemijos socialinį ir ekonominį poveikį, tiek į priemones, kuriomis siekiama saugiai atnaujinti ekonominę veiklą. Skubūs prioritetai yra investicijos į su sveikata susijusius klausimus, parama nukentėjusiems darbuotojams, įmonių (visų pirma mažųjų ir vidutinių įmonių) likvidumas ir priemonės, kuriomis remiamas simetriškas atsigavimas ir išsaugomas bendrosios rinkos vientisumas.

Siekdamos atgaivinti ekonomiką, valstybės narės turėtų sutelkti dėmesį į ekonomikos gaivinimo strategiją, kuri sudarytų sąlygas žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai pagal Europos žaliajį kursą. Perėjusi prie tvaresnio ekonomikos modelio, pagrįsto skaitmeninėmis ir švariomis technologijomis, Europa gali tapti pertvarkos

¹ https://ec.europa.eu/info/files/policy-measures-against-spread-coronavirus_en

proceso lydere. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas tiems investiciniams projektams, kurie yra gerokai pažengę ir kuriuos būtų galima įgyvendinti anksčiau, pasinaudojant įvairiomis ES ekonomikos gaivinimo plano iniciatyvomis. Be to, valstybės narės turės spręsti didėjančios nelygybės problemą ir didinti fizinį bei žmogiškąjį kapitalą, kartu vykdydamos augimą skatinančias investicijas ir reformas. Jos taip pat turėtų apsaugoti bendrąją rinką, užtikrinti tiekimo grandinių atsparumą ir tvarumą ir toliau skatinti laisvą ir sąžiningą prekybą visame pasaulyje. Pasaulio ekonomikos perspektyva blogėja. Tai turės poveikį ES ekonomikai; išsaugojus atvirą prekybą pagal abipusiškumo principą būtų remiamas ekonomikos atsigavimas. Galiausiai sudėtingesnėmis aplinkybėmis valstybės narės turėtų užtikrinti makroekonominį stabilumą. Atsižvelgiant į nacionaliniu lygmeniu priimtas precedento neturinčias ekonominės politikos priemones ir padidėjusį viešojo sektoriaus vaidmenį ekonomikoje, svarbus vaidmuo teks veiksmingam viešajam administravimui ir kovai su korupcija bei mokesčių slėpimu.

1. EKONOMINĖ PERSPEKTYVA

Nepaisant greito ir visapusiško politinio atsako tiek ES, tiek nacionaliniu lygmeniu, numatoma, kad šiais metais ES ekonomika patirs istorinio masto nuosmukį. 2020 m. pavasario prognozėje numatoma, kad 2020 m. ES ekonomika susitrauks rekordiškai – 7,5 %, o 2021 m. vėl augs 6 %, t. y. maždaug devyniais procentiniais punktais mažiau, palyginti su 2019 m. rudens ekonomine prognoze. Pandemija ir susijusios izoliavimo priemonės labai paveikė vartotojų išlaidas, pramonės produkciją, investicijas, prekybą, kapitalo judėjimą ir tiekimo grandines. Galimas izoliavimo priemonių švelninimas ateinančiais mėnesiais turėtų sudaryti sąlygas tvirtam atsigavimui. Tačiau šiuo metu nesitikima, kad iki 2021 m. pabaigos ES ekonomika bus visiškai padengusi šių metų nuostolius, nes ekonomikos perspektyvoms kyla labai didelis netikrumas ir rizika.

Nors pandemija užklupo visas valstybes nares, ekonominiai padariniai skiriasi. ES ekonomikos sukrėtimas yra simetriškas, nes pandemija užklupo visas valstybes nares, tačiau numatoma, kad tiek gamybos apimtys sumažėjimas 2020 m. (nuo –4,2 % Lenkijoje iki –9,7 % Graikijoje), tiek atsigavimo intensyvumas 2021 m. įvairiose valstybėse narėse labai skirsis. Kiekvienos valstybės narės ekonomikos atsigavimas priklausys ne tik nuo pandemijos raidos toje šalyje, bet ir nuo jos ekonomikos atsparumo ir struktūros bei gebėjimo reaguoti ir vykdyti stabilizavimo politiką. Dėl ES valstybių ekonomikos tarpusavio priklausomybės atsigavimo dinamika kiekvienoje valstybėje narėje taip pat turės įtakos kitų valstybių narių atsigavimui.

Būtina imtis koordinuotų atsakomųjų veiksmų. Galimybės sumažinti ekonominę žalą užtikrinant tinkamą sveikatos apsaugą ir sudarant palankesnes sąlygas greitam ir tvirtam ekonomikos atsigavimui, kad ekonomika būtų nukreipta tvaraus ir integracinio augimo keliu, labai priklausys nuo nuolatinio ES ir nacionalinių politikos priemonių veiksmingumo. Siekiant saugiai atverti ekonomiką labai svarbios yra sveikatos priežiūros ir civilinės saugos priemonės ir jos nusipelno ypatingo dėmesio. 2021 m. ekonomikos atsigavimas labai priklausys nuo valstybių narių gebėjimo saugiai ir tvariai atnaujinti ekonominę veiklą atliekant būtinus testus, išsiaiškinant sąlytį turėjusius asmenis ir įgyvendinant kitas sveikatos apsaugos priemones.

Nors sutrumpinto darbo laiko tvarka, darbo užmokesčio subsidijos ir parama įmonėms sumažins darbo vietų praradimą, pandemija turės didelį poveikį darbo

rinkai. Numatoma, kad ES nedarbo lygis išaugs nuo 6,7 % 2019 m. iki 9 % 2020 m., o 2021 m. sumažės iki maždaug 8 %. Kai kuriose valstybėse narėse nedarbas didės labiau nei kitose, nes didelė darbo jėgos dalis, priklausoma nuo tokių sektorių kaip turizmas, yra ypač pažeidžiama.

Valstybės narės ryžtingai reagavo ir ėmėsi fiskalinių priemonių, kad sumažintų pandemijos padarytą ekonominę žalą. Numatoma, kad automatinės stabilizavimo priemonės, kaip antai socialinės išmokos, taip pat diskrecinės fiskalinės priemonės lems didesnes išlaidas. Todėl numatoma, kad bendras euro zonos ir ES valdžios sektoriaus biudžeto deficitas padidės nuo vos 0,6 % BVP 2019 m. iki maždaug 8½ % 2020 m., o 2021 m. vėl sumažės iki maždaug 3½ %. Nuo 2014 m. mažėjęs valstybės skolos santykis su BVP dėl didesnės skolos ir mažesnio BVP taip pat didės. Prognozuojama, kad euro zonoje jis išaugs nuo 86 % 2019 m. iki 102¾ % 2020 m., o 2021 m. sumažės iki 98¾ %. ES jis turėtų padidėti nuo 79,4 % 2019 m. iki maždaug 95 % šiais metais, o kitais metais sumažės iki 92 %.

Krizė turės didelį poveikį socialinėms sąlygoms, visų pirma pažeidžiamų grupių. Pirmiausia reikia sušvelninti socialinį poveikį ir išvengti nuolatinio skurdo ir nelygybės didėjimo. Dabartinės ir būsimos priemonės turi apsaugoti visus darbuotojus. Tikėtina, kad labiausiai nukentės tie, kurie jau buvo pažeidžiami prieš krizę (pavyzdžiui, pagal terminuotas darbo sutartis dirbantys darbuotojai, žemos kvalifikacijos darbuotojai, ne savo noru ne visą darbo laiką dirbantys darbuotojai ir savarankiškai dirbantys asmenys, taip pat darbuotojai migrantai), be kita ko, dėl nevienodų galimybių naudotis skaitmenine infrastruktūra ir tobulinti įgūdžius. Siekiant patenkinti konkrečius svarbiausių profesijų darbuotojų, dirbančių priešakinėse kovos su COVID-19 pandemija linijose, poreikius, svarbu pripažinti, kad daugelis iš jų taip pat priklauso šioms pažeidžiamoms kategorijoms.

Dabartinė padėtis taip pat kelia riziką, kad didės ekonominiai ir socialiniai skirtumai, įskaitant regioninius ir teritorinius skirtumus valstybėse narėse ir tarp jų. Paklausos pokyčiai ir įmonių sektoriaus gebėjimas atsigauti dėl skirtingos sektorių specializacijos asimetriškai paveiks valstybių narių regionus ir teritorijas. Numatoma, kad labiausiai nukentės paslaugos, kurias teikiant reikia tiesioginio kontakto su vartotojais, visų pirma dėl sumažėjusios MVI apyvartos ir sumažėjusio užimtumo. Valstybės narės, turinčios daug fiskalinio manevravimo galimybių, gali sau leisti įmonėms ir namų ūkiams teikti dosnesnę ir ilgesnės trukmės paramą nei tos, kurių fiskalinio manevravimo galimybės mažesnės. Jos taip pat bus geriau pasirengusios absorbuoti didesnę valdžios sektoriaus deficitą ir skolą tuo metu, kai būtina kuo skubiau užtikrinti kokybišką sveikatos priežiūrą ir ilgalaikę socialinę paramą nukentėjusiems asmenims. Apskritai valstybių narių galimybės finansuoti investicijas, būtinas ekonomikai atgaivinti ir žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai finansuoti, skirsis. Šie skirtumai galėtų iškreipti vienodas sąlygas bendrojoje rinkoje ir padidinti gyvenimo lygio skirtumus.

1 langelis. Nauja priežiūros pagal Stabilumo ir augimo pakto informacija atsižvelgiant į bendrąją nukrypti leidžiančią išlygą

Paaikškęjus dėl COVID-19 protrūkio tikėtino ekonomikos nuosmukio sunkumui, 2020 m. kovo 20 d. komunikate Komisija padarė išvadą, kad dabartinės sąlygos leidžia pradėti taikyti bendrąją nukrypti leidžiančią išlygą. Taikant bendrąją nukrypti leidžiančią išlygą Stabilumo ir augimo pakto procedūros nestabdomos. Ji suteikia galimybę valstybėms narėms nukrypti nuo paprastai taikomų biudžetinių reikalavimų, o Komisijai ir Tarybai – imtis būtinų politikos koordinavimo priemonių laikantis Pakto.

Atlikdama 2020 m. stabilumo ir konvergencijos programų vertinimą Komisija kartu ėmėsi tam tikrų veiksmų pagal Stabilumo ir augimo pakto.

Komisija priėmė pranešimus pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 126 straipsnio 3 dalį dėl visų valstybių narių, išskyrus Rumuniją, kuriai jau taikoma Pakto korekcinė dalis. Šiuose pranešimuose vertinama, kaip valstybės narės 2020 m. laikėsi deficito kriterijaus, remiantis jų planais arba Komisijos 2020 m. pavasario prognoze. Remiantis galutiniais duomenimis, Prancūzijai, Belgijai, Kipriui, Graikijai, Italijai ir Ispanijai skirtuose pranešimuose taip pat vertinama, kaip 2019 m. buvo laikomasi skolos kriterijaus. Pranešimuose nagrinėjami visi svarbūs veiksniai ir atsižvelgiama į didelį ir neapibrėžtą COVID-19 protrūkio makroekonominį ir fiskalinį poveikį.

COVID-19 protrūkis turėjo didžiulį makroekonominį ir fiskalinį poveikį, ir jo mastas dar nėra aiškus. Tai lemia išskirtinį neapibrėžtumą, be kita ko, nustatant patikimą fiskalinės politikos kryptį, kuri turės išlikti palanki, kad būtų panaikintas gamybos apimtys atotrūkis, ir kartu užtikrinti valstybės skolos tvarumą ir galiausiai sudaryti sąlygas panaikinti perviršinį deficitą. Atsižvelgdama į šią padėtį, Komisija mano, kad šiuo metu sprendimai dėl to, ar valstybėms narėms taikyti perviršinio deficito procedūrą, neturėtų būti priimami.

Rumunija yra vienintelė valstybė narė, kuriai perviršinio deficito procedūra jau taikoma. 2020 m. balandžio 3 d. Taryba nusprendė, kad Rumunijoje yra susidaręs perviršinis deficitas, ir rekomendavo Rumunijai ne vėliau kaip iki 2022 m. ištaisyti esamą perviršinio deficito padėtį. Taryba nustatė 2020 m. rugsėjo 15 d. terminą, iki kurio Rumunija turi imtis veiksmingų priemonių ir pateikti išsamią ataskaitą apie tiems tikslams pasiekti numatytą konsolidavimo strategiją.

Komisija iš naujo įvertins valstybių narių biudžeto padėtį, remdamasi 2020 m. rudens ekonomine prognoze ir biudžeto planų projektais, kuriuos euro zonos valstybės narės turi pateikti iki spalio 15 d.

2. PAGRINDINIAI 2021 M. REKOMENDACIJŲ TIKSLAI

Šiandienos rekomendacijos atspindi naują socialinę ir ekonominę COVID-19 krizės laikotarpio tikrovę. Šis semestras grindžiamas dviem aspektais, siekiant paskatinti valstybės nares toliau didinti savo ekonomikos atsparumą²:

- **neatidėliotinas ekonominės politikos atsakas siekiant šalinti ir švelninti COVID-19 poveikį sveikatai ir socialinį bei ekonominį poveikį** (trumpuoju laikotarpiu). Prioritetai yra, be kita ko, užimtumo išsaugojimas ir nukentėjusių darbuotojų pajamų rėmimas, viešosios išlaidos sveikatai, likvidumo priemonės įmonių sektoriui (visų pirma mažosioms ir vidutinėms įmonėms) ir būtiniausių prekių judėjimo apsauga vidaus rinkoje. Konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų fiskaliniai elementai atspindi Stabilumo ir augimo pakto bendrosios nukrypti leidžiančios išlygos taikymą;
- **ekonominės veiklos atnaujinimas ir augimo atkūrimas, skatinant žaliąją pertvarką ir skaitmeninę transformaciją** (trumpuoju ir vidutiniu laikotarpiu). Kai itin didelis tiesioginis pandemijos poveikis bus suvaldytas, bus svarbu sutelkti dėmesį į tai, kaip atgaivinti ekonomiką. Reikės veiksmingesnės ir stipresnės gerovės valstybės, aktyvios darbo rinkos politikos ir įgūdžių ugdymo. Šalių ataskaitose bus galima pateikti informacijos apie būsimo augimo sritis, kai išimtinių aplinkybių nebebus (pavyzdžiui, bus atšauktos izoliavimo priemonės).

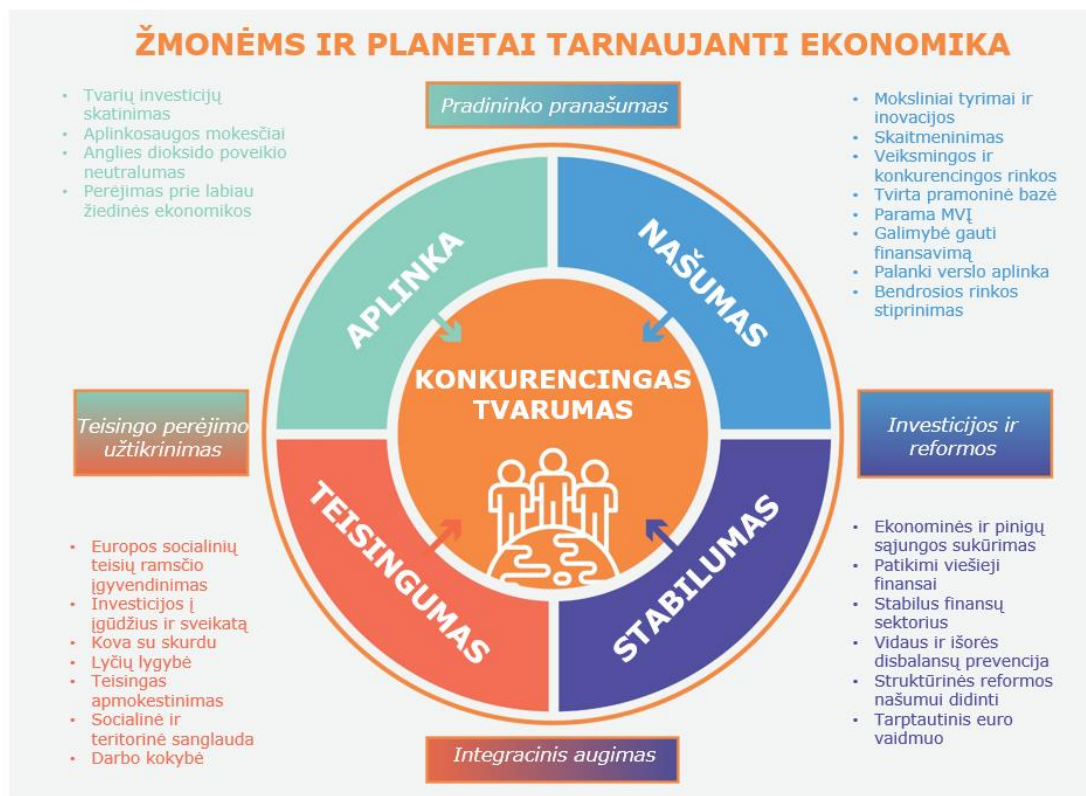
Ekonomikos gaivinimas turėtų būti grindžiamas metinėje tvaraus augimo strategijoje³ pateikta sistema, vadovaujantis „konkurencingo tvarumo“ koncepcija, pagal kurią daugiausiai dėmesio skiriama ekonominiam stabilumui, socialiniam teisingumui, aplinkos tvarumui, našumui ir konkurencingumui. Šiandien valstybėms narėms pateiktos rekomendacijos apima šiuos keturis aspektus.

Pandemija išryškina ekonomikos, socialinės ir aplinkos sričių tarpusavio sąsajas ir poreikį parengti holistinę ekonomikos gaivinimo strategiją. Dėl šios priežasties Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų (DVT) įtraukimas į Europos ekonominės politikos koordinavimo semestrą yra dar svarbesnis nei anksčiau. Visos konkrečioms šalims skirtos rekomendacijos taikomos tiek struktūrinėms reformoms, tiek investicijoms. 2019 m. konkrečioms šalims skirtos rekomendacijos tebėra aktualios ir į jas turėtų būti atsižvelgiama skiriant ES fondų, visų pirma sanglaudos politikos, lėšas. Europos semestras padės politikos darbotvarkėje dėmesį sutelkti į su DVT susijusius uždavinius ir politikos rekomendacijas, kurie gali prisidėti prie tvarios ekonomikos, laikantis Europos žaliojo kurso ir metinės tvaraus augimo strategijos.

Faktinio valstybių narių gebėjimo veiksmingai reaguoti į krizę stebėseną yra esminis šių metų perorientuoto semestro elementas.

² Kai kurie svarbūs struktūriniai klausimai šiais metais nurodyti konstatuojamosiose dalyse. Tai klausimai, kurie turi didelį struktūrinį poveikį vidutiniu laikotarpiu ir išlieka aktualūs, o atsigaunant ekonomikai palaipsniui taps vis svarbesni.

³ COM(2019) 650 *final*.

COVID-19 krizė paveikė bendrosios prekių rinkos veikimą, nulėmė sienų uždarymą ir turėjo įtakos eksportui. Nacionaliniai tokių pagrindinių kovos su pandemija priemonių, kaip asmeninės apsaugos priemonės, kaukės, dirbtinės plaučių ventiliacijos aparatai ir vaistai, eksporto apribojimai kenkia bendrai kovai su pandemija. Nors daugelis valstybių narių Komisijos prašymu apribojimus galiausiai atšaukė, likę galioti nepagrįsti ir nereikalingi apribojimai kai kuriose šalyse gali dar labiau sutrikdyti tiekimo grandinę, padidinti kainas ir lemti prekių trūkumą. Siekiant patenkinti poreikius, imtasi iniciatyvų, kuriomis siekiama padidinti tiek vietos gamybą, tiek importą iš trečiųjų šalių. Atsižvelgiant į klausimo skubumą, būtina užtikrinti, kad į bendrąją rinką nepatektų reikalavimų neatitinkantys produktai. Itin svarbus vaidmuo ir toliau tenka rinkos priežiūros institucijoms ir muitinėms.

Bendrajai rinkai bus naudingos gerai veikiančios tiekimo grandinės tiek ES, tiek visame pasaulyje. Atsižvelgiant į pasaulinį tiekimo grandinių, ypač susijusių su ypatingos svarbos prekėmis (įskaitant medicinos reikmenis), pobūdį ir ES įsipareigojimą įgyvendinti žaliąją ir skaitmeninę pertvarką, ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas jų atsparumui ir tvarumui, kartu įvairinant mūsų tiekimo grandines ir didinant ES pajėgumą gaminti ypatingos svarbos prekes.

Bendrosios paslaugų rinkos veikimą varžo neproporcingi teisės aktais nustatyti apribojimai, visų pirma mažmeninės prekybos ir statybos sektoriuose. Apskritai dėl sumažėjusios paklausos ir įvestų izoliavimo priemonių, dėl kurių daugelis įmonių negali veikti, nuo krizės labiausiai nukentėjo paslaugų sektorius. Kita vertus, šis sektorius taip pat turi didžiausią atsigavimo potencialą. Bus labai svarbu mažinti reguliavimo ir administracines kliūtis. Didesnis nacionalinio reguliavimo lankstumas labiausiai

paveiktuose sektoriuose, pavyzdžiui, mažmeninės prekybos, turizmo, kultūros ir viešbučių, restoranų bei kavinių (apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų) sektoriuose, padėtų jiems atsigauti.

COVID-19 pandemija daugelį valstybių narių paskatino įgyvendinti priemones, turinčias didelį poveikį asmenų judėjimui tiek šalies viduje, tiek tarpvalstybiniu mastu. Beveik visos valstybės narės įvedė laikiną vidaus sienų kontrolę. Be to, prie Sąjungos išorės sienų taikomi nebūtinų kelionių apribojimai. ES vidaus sienų uždarymas turi neigiamą poveikį visų pirma darbuotojams, kurie, norėdami pasiekti savo darbo vietą, turi kirsti valstybės sieną. Tai aktualu ne tik pasienio darbuotojams, bet ir komandiruotiems ar sezoniniams darbuotojams. Siekdama spręsti rimtas problemas, susijusias su vidaus sienų kontrolės įvedimu ir kelionių apribojimais, ir sumažinti poveikį vidaus rinkos veikimui, Komisija ES lygmeniu ėmėsi koordinavimo veiksmų ir pateikė gaires⁴.

2.1 Stabilumas

Itin svarbu vykdyti priežiūrą pagal makroekonominio disbalanso procedūrą⁵. Šių metų rekomendacijose atsižvelgiama į poreikį kovoti su pandemija ir palengvinti ekonomikos atsigavimą – tai svarbus žingsnis ateityje siekiant užkirsti kelią naujam disbalansui. Rekomendacijomis siekiama spręsti pažeidžiamumo ir struktūrines problemas. Vykdamas specialią stebėseną pagal makroekonominio disbalanso procedūrą bus toliau stebimi atitinkamų sričių politikos pokyčiai. Makroekonominiai pokyčiai visoje ES bus iš naujo įvertinti kitoje įspėjimo mechanizmo ataskaitoje.

Numatoma, kad nuo 2015 m. mažėjusi valdžios sektoriaus skola 2020 m. smarkiai išaugs. Naudodamasi visomis pagal ES sistemą numatytomis fiskalinio lankstumo galimybėmis, valstybės narės patvirtino plataus masto priemones, kuriomis siekiama didinti sveikatos priežiūros sistemų pajėgumus ir teikti pagalbą labiausiai nukentėjusiems piliečiams ir sektoriams. Dėl šių priemonių ir ekonominės veiklos sulėtėjimo bei mažos infliacijos 2020 m. susidarys gerokai didesnis valdžios sektoriaus deficitas ir skola. Be to, valstybės narės teikia svarbias likvidumo paramos priemones ir paskolų garantijas, dėl kurių vyriausybės prisiima neapibrėžtuosius įsipareigojimus.

Konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų fiskaliniais elementais atsižvelgiama į pradėtą taikyti bendrąją nukrypti leidžiančią išlygą ir rekomenduojama imtis visų būtinų priemonių, kad būtų veiksmingai kovojama su pandemija, palaikoma ekonomika ir remiamas būsimas atsigavimas. Kai leis ekonominės sąlygos, fiskaline politika turėtų būti siekiama užtikrinti apdairią vidutinio laikotarpio fiskalinę būklę ir skolos tvarumą, kartu didinant investicijas.

⁴ COVID-19. Sienų valdymo priemonių, skirtų sveikatai apsaugoti ir prekių bei pagrindinių paslaugų prieinamumui užtikrinti, gairės, COM(2020) 1752; Darbuotojų naudojimosi laisvo judėjimo teise COVID-19 protrūkio metu gairės, C(2020) 2051. Visų gairių apžvalga pateikta adresu https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/travel-and-transportation-during-coronavirus-pandemic_lt.

⁵ Vasario mėn. trijose šalyse (Graikijoje, Kipre ir Italijoje) nustatytas perviršinis disbalansas, o devyniose šalyse (Kroatijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Airijoje, Portugalijoje, Nyderlanduose, Rumunijoje, Ispanijoje ir Švedijoje) nustatytas disbalansas.

Pirmą kartą taikoma bendroji nukrypti leidžianti išlyga sudaro palankesnes sąlygas šio didelio ekonomikos nuosmukio metu koordinuoti biudžeto politiką. Atsižvelgdama į numatomą COVID-19 protrūkio sukeltą didelį ekonomikos nuosmukį, Komisija padarė išvadą, kad dabartinės sąlygos yra pagrindas pradėti taikyti bendrąją nukrypti leidžiančią išlygą. Valstybių narių finansų ministrai tam vertinimui pritarė. Taikant bendrąją nukrypti leidžiančią išlygą Stabilumo ir augimo pakto procedūros nestabdomos. Ji suteikia galimybę Komisijai ir Tarybai imtis būtinų politikos koordinavimo priemonių laikantis Pakto ir kartu nukrypti nuo biudžetinių reikalavimų, kurie paprastai būtų taikomi. Konkrečiai pagal šią išlygą valstybėms narėms leidžiama laikinai nukrypti nuo vidutinio laikotarpio biudžeto tikslui pasiekti numatyto koregavimo plano, jei tai nekelia pavojaus fiskaliniam tvarumui vidutiniu laikotarpiu.

Pavasario dokumentų rinkinio fiskalinių gairių tikslas – koordinuoti fiskalinę politiką artimiausiu krizės etapu ir ekonomikos atsigavimo etapu. Siekiant sudaryti palankesnes ekonomikos atsigavimo sąlygas, šiuo metu visose valstybėse narėse reikalinga palanki fiskalinės politikos kryptis. Kartu turėtų būti toliau užtikrinamas fiskalinis tvarumas vidutiniu laikotarpiu. Visų pirma turėtų būti užtikrinta, kad, kai leis ekonominės sąlygos, valstybės narės vykdytų fiskalinę politiką, kuria siekiama užtikrinti apdairią vidutinės trukmės fiskalinę būklę ir skolos tvarumą.

Šiuo metu, kai priimami precedento neturintys fiskalinių priemonių paketai, valstybės narės taip pat turėtų atkreipti dėmesį į viešųjų finansų kokybę, tinkamai nustatydamos investicijų ir produktyvių išlaidų prioritetus. Be to, atsižvelgiant į valstybėse narėse priimtus precedento neturinčius fiskalinių priemonių paketus ir atitinkamai padidėjusį viešojo sektoriaus vaidmenį ekonomikoje, labai svarbu, kad viešojo administravimo institucijos būtų veiksmingos ir efektyvios. Žvelgiant į ateitį, tos valstybės narės, kurios užtikrins patikimą viešųjų finansų valdymą, po krizės atsigauna greičiau. Viešosios išlaidos ir investicijos atlieka svarbų vaidmenį remiant žaliąją ir skaitmeninę pertvarką, be kita ko, vykdančios žaliuosius ir skaitmeninius viešuosius pirkimus ir sudarant žaliąjį biudžetą.

Prasidėjus COVID-19 epidemijai, pasaulio finansų rinkose labai sumažėjo kainos ir padidėjo kintamumas. Blogėjančios ekonominės sąlygos ir didesnis netikrumas padarė neigiamą poveikį nuosavybės vertybinių popierių, fiksuotųjų pajamų ir biržos prekių rinkoms. Nepaisant to, rinkų ir finansų įstaigų veikimas iki šiol buvo visiškai užtikrintas. Siekiant sušvelninti šį poveikį svarbų vaidmenį atliko viešoji politika ir Europos Centrinio Banko (ECB) bei kitų pinigų institucijų veiksmai visame pasaulyje. ECB suteikė 1 trln. EUR (8,5 % euro zonos BVP) likvidumo paramą pagal įvairias priemones, be kita ko, pagal savo vyriausybės ir įmonių obligacijų specialiąją pandemine pirkimo programą.

Pinigų plovimo rizika tebėra plačiai paplitusi. Pinigų plovimas turi neigiamų pasekmių viešiesiems finansams ir finansiniam stabilumui ir kelia ypatingą riziką. Valstybių narių, kurioms jau pernai buvo pateikta rekomendacija sugriežtinti kovos su pinigų plovimu reguliavimą ir priežiūrą (Bulgarija, Danija, Estija, Latvija, Malta ir Švedija), sąrašą šiais metais papildė dar penkios valstybės narės (Airija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Slovakija, Suomija).

Siekiant išlaikyti likvidumo srautą į realiąją ekonomiką svarbus vaidmuo tenka bankams. Prastėjant ekonomikos būklei, Europos Komisija, ECB, Europos bankininkystės institucija ir Bendras priežiūros mechanizmas ėmėsi išskirtinių

priemonių siekdami padėti bankams finansuoti namų ūkius ir įmones, kad jie neprarastų pajamų. Kad būtų galima geriau padengti nuostolius ir paremti atsigavimą teikiant kreditus, bankams bus leidžiama veikti nesilaikant 2 ramsčio kapitalo pakankamumo gairių, valstybės narės taip pat atlaisvino anticiklinius ir sisteminės rizikos kapitalo rezervus, jei jie buvo suformuoti. Svarbu, kad finansinė parama būtų teikiama skolininkams, kurie iš esmės buvo perspektyvūs prieš krizės protrūkį. Dabartinis nuosmukis bus bankų sektoriaus atsparumo išbandymas, nes sėkmė tvarkant bankų balansus gali nublankti, o kitos problemos, pavyzdžiui, mažas pelningumas, gali tapti akivaizdesnės.

2 langelis. Priemonių, kurių valstybės narės ėmėsi labiausiai nukentėjusiems darbuotojams ir MVĮ remti (likvidumo parama), santrauka

Reaguodamos į COVID-19 pandemiją, valstybės narės priėmė, išplėtė arba paskelbė precedento neturinčias priemones, kad suteiktų pagalbą labiausiai nukentėjusiems piliečiams ir sektoriams. Nors apskritai priemonės pritaikytos prie konkrečios šalies situacijos, jomis visomis siekiama to paties tikslo: sušvelninti krizės poveikį apsaugant asmenų darbo vietas ir pajamas ir teikiant likvidumo paramą įmonėms, visų pirma mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MVĮ).

Siekdamos paremti darbuotojus, daugelis valstybių narių išplėtė, o kai kuriais atvejais sukūrė sutrumpinto darbo laiko arba laikino nedarbo sistemas, padidindamos išmokas ir (arba) palengvindamos tinkamumo jas gauti sąlygas. Pagal šias sistemas ekonominių sunkumų patiriančioms įmonėms leidžiama laikinai sumažinti darbuotojų darbo valandų skaičių, o darbuotojų pajamas (iš dalies) kompensuoti iš valstybės išteklių. Tokios priemonės padeda išvengti darbuotojų atleidimo, užtikrinti stabilias pajamas ir apsaugoti piliečius. Daugelis valstybių narių išplėtė tokių priemonių taikymo sritį, kad taip pat kompensuotų savarankiškai dirbančių asmenų pajamų trūkumą. Kai kurios valstybės narės taip pat ėmėsi priemonių, kad užkirstų kelią nuomos sutarčių nutraukimui ir nuomos kainų didinimui pandemijos metu.

Norėdama dar labiau sušvelninti ekonominius sukrėtimus ir apsaugoti įmones, Europos Komisija nustatė laikinąją sistemą, kuri suteikia valstybėms narėms galimybę pasinaudoti visomis ES valstybės pagalbos taisyklėse numatytomis lankstumo galimybėmis. Be to, valstybės narės įmonėms teikia didelę likvidumo paramą subsidijuojamomis paskolomis ir valstybės garantijomis.

Daugelyje valstybių narių savarankiškai dirbantiems asmenims arba MVĮ leidžiama atidėti mokesčių arba socialinio draudimo įmokų mokėjimą. Be to, siekiant užtikrinti papildomą likvidumą, sumažinti išankstiniai mokesčių mokėjimai arba iš anksto grąžinti mokesčių kreditai. Kai kurios valstybės narės nustatė tam tikromis sąlygomis taikomą laikiną valstybinį privačių ir įmonių paskolų, įskaitant paskolas savarankiškai dirbantiems asmenims ir MVĮ, grąžinimo moratoriumą.

Siekdama paremti valstybių narių pastangas, ES ėmėsi svarbių priemonių, kad būtų nedelsiant mobilizuoti visi nepanaudoti ES fondų ištekliai, taip suteikdama valstybėms narėms daugiau lankstumo galimybių, taip pat supaprastino ir racionalizavo procedūras ir galimybę 2020–2021 ataskaitiniais metais pasinaudoti 100 % bendru finansavimu iš Sąjungos biudžeto⁶.

2.2 Teisingumas

COVID-19 krizė daro didelį poveikį darbo rinkai ir socialinėms sąlygoms. Krizė kilo, kai darbo rinkų padėtis gerėjo. 2019 m. pabaigoje užimtumo lygis pasiekė aukščiausią tašką ir viršijo 74 %, o asmenų, kuriems gresia skurdas ir socialinė atskirtis, dalis nukrito iki žemiausio lygio per dešimtmetį, nors skirtumų tarp šalių išliko.

Numatoma, kad dėl dabartinės krizės gerokai išaugs nedarbas ir pajamų nelygybė. Prognozuojama, kad nedarbas įvairiuose sektoriuose ir tarp įvairių gyventojų grupių didės netolygiai. Taip pat reikėtų atsižvelgti į demografinę padėtį valstybėse narėse ir jų darbo rinkose, ypač atkreipiant dėmesį į senėjimą. Prognozuojama, kad nuolatiniai judumo apribojimai darys poveikį darbo sąlygoms, mokymuisi ir mokymui, taip pat galimybėms naudotis paslaugomis. Esant aplinkybėms, kai nelygybė aštrėja ir jos apraiškų netgi daugėja, negalima palikti nuošalyje pažeidžiamų grupių. Atsigavimo etape taip pat turi būti atsižvelgiama į lyčių aspektą ir turi būti mažinamas neproporcingas krizės poveikis moterims, kuris paaštrina esamus skirtumus. ES ir valstybių narių lygmens politikos priemonių orientyras tebėra visi trys Europos socialinių teisių ramsčio aspektai – lygios galimybės, sąžiningos darbo sąlygos ir socialinės apsaugos galimybės.

Valstybės narės deda ypatingas pastangas, kad sušvelnintų užimtumui ir socialinėms sąlygoms kylantį poveikį. Dauguma valstybių narių pradėjo taikyti sutrumpinto darbo laiko tvarką ir išplėtė esamos tvarkos taikymo sritį, o kitos panašią tvarką įvedė. Dauguma valstybių narių taip pat sukūrė arba išplėtė garantijų schemas, kuriomis užtikrinamas MVĮ likvidumas, darbo vietų apsauga ir veiklos tęstinumas. Tokiu ir panašiais būdais teikiama parama įmonėms ir darbuotojams bus labai svarbi tam, kad būtų išsaugotos darbo vietos. Jų finansavimas remiamas pasitelkiant Europos struktūrinius ir investicijų fondus, taip pat pasinaudojant nauja balandžio mėn. Komisijos pasiūlyta laikinos paramos priemone nedarbo rizikai dėl ekstremaliosios situacijos mažinti (SURE), kurios biudžetą sudaro iki 100 mlrd. EUR. Pagal naująją ES priemonę valstybėms narėms bus teikiama finansinė pagalba, kuria siekiama padengti su nacionaline sutrumpinto darbo laiko tvarka bei kitomis panašiomis savarankiškai dirbantiems asmenims skirtomis priemonėmis susijusias išlaidas. Be to, svarbus vaidmuo padedant išsaugoti darbo vietas ir gamybą tenka lanksčioms darbo sąlygoms ir nuotoliniam darbui. Jie taip pat yra labai svarbūs padedant užtikrinti geresnę profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą.

Nors nebus įmanoma išsaugoti visų darbo vietų, atsigauant ekonomikai atsiras ir naujų galimybių. Valstybės narės turėtų remti toliau nurodytus struktūrinius pokyčius. Viena vertus, dėl augančio nedarbo didėja bedarbio pašalpų sistemoms tenkantis

⁶ COM(2020) 113 final.

spaudimas. Daugelyje šalių išplėsta jų taikymo sritis ir pratęsta trukmė. Ypač svarbu užtikrinti tinkamo dydžio bedarbio pašalpas ir pajamų pakeitimą visiems darbuotojams, neatsižvelgiant į jų užimtumo statusą, taip pat skiriant deramą dėmesį savarankiškai dirbantiems asmenims. Kita vertus, reikės veiksmingos aktyvios darbo rinkos politikos, kad atsigavimo laikotarpiu būtų galima padėti asmenims rasti tinkamą darbą, ypatingą dėmesį skiriant jaunimui, ilgalaikiams bedarbiams ir pažeidžiamoms grupėms. Be to, veiksmais, kuriais būtų skatinama diegti naujoviškas darbo ir verslumo formas, įskaitant socialinę ekonomiką, turėtų būti skatinami struktūriniai pokyčiai. Galiausiai, kad bet kokia išeitis iš krizės ir atsigavimo strategija būtų sėkminga, bus būtinas prasmingas socialinių partnerių dalyvavimas.

Nepaisant to, kad imtasi precedento neturinčių ekonomikos stabilizavimo priemonių, tikėtina, kad daugybės asmenų pajamos taps nestabilios. Galima prognozuoti, kad dėl užsitęsusio pajamų netekimo skurdo rizika, visų pirma su kuria susiduria pažeidžiami namų ūkiai, išaugs, todėl padidės nelygybė, susijusi su galimybe naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis, pagrindinėmis socialinėmis paslaugomis ir gauti paramą bei dalyvauti nuotolinio mokymosi procese. Kai kurioms grupėms, visų pirma, vaikų turinčioms šeimoms, ilgalaikiams bedarbiams, neįgaliesiems, migrantams, migrantų kilmės asmenims ir romams, kyla gerokai didesnė rizika. Tikėtina, kad dabartinė pajamų nelygybė didės. Šiomis aplinkybėmis labai svarbu, kad socialinės apsaugos sistemos būtų greitai pritaikytos, prireikus didinant jų aprėptį ir adekvatumą. Tai gali būti išmokų mokėjimo trukmės pratęsimas ir, kai įmanoma, tinkamumo reikalavimų sušvelninimas. Be to, valstybės narės turės padidinti socialinių išlaidų veiksmingumą atlikdamos tinkamus išteklių patikrinimus ir taip užtikrindamos, kad jos būtų skirtos tiems, kuriems pagalba reikalinga labiau. Galimybė naudotis socialinėmis ir būtiniausiomis paslaugomis (įskaitant vandens tiekimo, sanitarijos, energetikos ir skaitmeninės komunikacijos paslaugas) turėtų būti užtikrinta visiems.

Gali prireikti stiprinti socialinių tarnybų, sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros institucijų bendradarbiavimą. Siekiant apsaugoti namų ūkius, kuriems tenka pernelyg didelė būsto išlaidų našta, trumpalaikės priemonės gali apimti laikiną mažas pajamas gaunančių šeimų išskeldinimo ir išieškojimo iš įkeisto turto sustabdymą arba hipotekos paskolų įmokų ir nuomos mokesčio atidėjimą krizės metu, kartu išsaugant finansinį stabilumą ir grąžinimo paskatas vidutiniu laikotarpiu. Reikia taikyti nacionalines nuostatas, kuriomis į nacionalinę teisę perkeliama ES darbuotojų saugos ir sveikatos srities taisyklės, laikantis ES paskelbtų praktinių gairių dėl saugaus darbuotojų grąžinimo į darbo vietą⁷.

3 langelis. Sveikatos priežiūra

Dėl COVID-19 krizės valstybių narių sveikatos priežiūros sistemos patyrė precedento neturinčią spaudimą. Veiksmai, kurių imtasi nedelsiant, apėmė priemones, kuriomis siekiama padidinti ypatingos svarbos medicinos reikmenų tiekimo mastą, padidinti laboratorijų ir ligoninių intensyviosios terapijos skyrių pajėgumus ir, kai įmanoma, įdarbinti papildomų sveikatos priežiūros darbuotojų.

⁷ EU-OSHA ir Europos Komisijai bendrai rengiant gaires taip pat buvo naudingas trišalio Darbuotojų saugos ir sveikatos patariamojo komiteto ir Vyresniųjų darbo inspektorių komiteto indėlis.

Apskritai dėl to paaštrėjo esamos struktūrinės problemos, susijusios su sveikatos priežiūros sistemų veiksmingumu, prieinamumu ir atsparumu. Tai yra susiję, pavyzdžiui, su nepakankamu sveikatos srities investicijų finansavimu (įskaitant pasirengimą krizei ir reagavimą į ją), nepakankamu priežiūros koordinavimu ir integravimu, prasta pirmine priežiūra, nepašalintomis kliūtimis naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis ir nepatenkintais visų pirma pažeidžiamiausių asmenų medicininės priežiūros poreikiais, pirmiausia dėl mokėjimų savo lėšomis dydžio. Dėl krizės sveikatos priežiūros sistemų pajamoms kilo dar didesnis spaudimas, o tai kelia pavojų, kad didės nelygybė, susijusi su galimybe gauti paslaugas, ypač nepalankioje padėtyje esančioms grupėms. Daugelyje valstybių narių dėl darbo sąlygų, kurios mažina sveikatos priežiūros darbuotojo profesijos patrauklumą, šių darbuotojų trūkumas pasiekė kritinį lygį. Valstybių narių patirtis parodė, kad e. sveikatos sistema gali padėti gerinti priežiūros koordinavimą ir integravimą bei padaryti ją veiksmingą ir prieinamą, visų pirma per telemediciną. Kai kurios iš Komisijos priemonių, skirtų tiesiogiai remti nacionalines sveikatos priežiūros sistemas, yra kvietimai teikti paraiškas dėl medicinos įrangos ir reikmenų viešųjų pirkimų pagal Bendro pirkimo susitarimą, rezervą „rescEU“ ir Sąjungos civilinės saugos mechanizmą, kuris sudaro sąlygas kaupti valstybėms narėms būtinų medicinos reikmenų strategines atsargas ir remti vakcinų, diagnostikos ir gydymo metodų mokslinius tyrimus. Be to, parama sveikatos sistemoms yra viena iš Atsako į koronaviruso grėsmę investicijų iniciatyvos sričių. Padėti valstybėms narėms sumažinti su pandemija susijusias sveikatos priežiūros išlaidas gali tokios europinės priemonės kaip sanglaudos politikos fondai ir priemonė SURE.

Krizė taip pat daro poveikį švietimo ir mokymo sistemoms. Daugumoje valstybių narių mokymas klasėse (taip pat mokymasis darbo vietoje ir pameistrystė) buvo sustabdytas, o mokymo veikla iš dalies persikėlė į internetą. Tokia padėtis daro poveikį besimokančių asmenų mokymosi rezultatams ir gali paaštrinti socialinius ir ekonominius skirtumus bei esamas struktūrines problemas, jei jie nebus šalinami imantis tinkamų reformų ir skiriant investicijų. Pernelyg daug jaunuolių vis dar meta mokslus neturėdami tinkamų pagrindinių įgūdžių. COVID-19 krizė parodė, kaip svarbu, kad visiems mokiniams būtų sudarytos vienodos galimybės mokytis nuotoliniu būdu, naudojantis plačiajuosčiu ryšiu ir IT įranga, ir kad jie turėtų reikiamų skaitmeninių įgūdžių. Investicijos į didelio socialinio poveikio infrastruktūrą turėtų apimti visus svarbius mokyklų ir (arba) švietimo paslaugų aspektus, pradedant mokyklų pastatų modernizavimu (siekiant užtikrinti energijos vartojimo efektyvumą, higieną ir mokinių socialinių kontaktų ribojimą) ir baigiant IT įranga. Remiant tinkamus įgūdžius, visų pirma skaitmeninius, padidės darbo jėgos našumas ir atsparumas ir bus lengviau pereiti prie žalesnės ir pažangesnės ekonomikos.

Siekiant užtikrinti, kad priemonės, kurių imtasi, būtų sėkmingos, įtraukios ir tvarios, itin didelę reikšmę turi tinkamai veikiantis socialinis dialogas. Nors vienintelio pavyzdinio modelio nėra, kai kuriose valstybėse narėse akivaizdžiai esama veiksmingesnio socialinio dialogo ir aktyvesnio socialinių partnerių dalyvavimo formuojant ir įgyvendinant politiką galimybių.

Padėti atgaivinti ekonomiką prisidėdamos prie integracinio ir tvaraus augimo gali teisingos ir ekonomikos augimui palankios mokesčių sistemos. Ekonomikos augimui palankios mokesčių sistemos gali padėti skatinti privačias investicijas ir gerinti verslo aplinką, didinti užimtumą, mažinti nelygybę ir padėti kurti aplinkosaugos požiūriu atsparią ekonomiką. Be to, mokesčių sistemos supaprastinimas gali padėti apriboti

ekonomikos iškraipymus ir sumažinti įmonėms tenkančią administracinę naštą. Kadangi veiksminga ir teisinga mokesčių sistema yra ypač svarbi siekiant remti veiksmingą ekonomikos atsigavimą vidutiniu laikotarpiu, kai kurioms valstybėms narėms rekomenduojama reformuoti savo mokesčių sistemas, be kita ko, pereinant nuo darbo jėgos apmokestinimo prie aplinkosaugos mokesčių.

Kova su agresyviu mokesčių planavimu tebėra aiškus prioritetas, visų pirma tam, kad, siekdamos teikti fiskalinę paramą, valstybės narės galėtų kliautis sąžininga savo mokestinių pajamų dalimi. ES teisės aktų ir iniciatyvų, dėl kurių susitarta tarptautiniu lygmeniu, perkėlimas į nacionalinę teisę padės apriboti agresyvaus mokesčių planavimo praktiką. Vis dėlto agresyviu mokesčių planavimu užsiimančios įmonės naudoja tam tikrais kai kurių valstybių narių (pavyzdžiui, Airijos, Kipro, Liuksemburgo, Maltos, Nyderlandų ir Vengrijos) mokesčių sistemų aspektais. Atsižvelgiant į tai, šioms valstybėms narėms rekomenduojama pažaboti agresyvų mokesčių planavimą.

2.3 Aplinkos tvarumas

Investicijos į ekonomikos gaivinimą suteikia galimybę pertvarkyti ES ekonomiką ir suteikti jai tvirtą bei tvarų pagrindą. Šių metų konkrečioms šalims skirtose rekomendacijose nurodytos sritys žvelgiant iš valstybių narių perspektyvos, kuriose tvarios investicijos gali būti paankstintos. Institucijoms rekomenduojama nustatyti projektus, į kuriuos galima investuoti nedelsiant, ir finansavimo šaltinius, kuriais siekiama sudaryti sąlygas pramonės, pastatų ir transporto poveikio klimatui neutralumui ir efektyviam išteklių naudojimui, ir pradėti rengti būsimus investicinius projektus, kuriais būtų prisidedama prie tolesnio aplinkos tvarumo darbotvarkės įgyvendinimo. Kai kurias iš daugelio energetikos, klimato ir aplinkos politikos kryptių ir priemonių galima įgyvendinti greitai. Tai apima investicijas į nedidelio masto projektus, pavyzdžiui, transporto priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimą ir energijos vartojimo efektyvumą, be kita ko, vykdant pastatų renovaciją, kurios gali padėti ekonomikai atsigauti ir užtikrinti tvarų ilgalaikį ekonomikos augimą.

Ilgalaikis neutralaus poveikio klimatui tikslas ir susiję investavimo poreikiai įtvirtinti Europos žaliajame kurse ir įgyvendinant nacionalinius energetikos ir klimato srities veiksmų planus. Skatinant investicijas į energijos vartojimo efektyvumą ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybą bei tinklus galima prisidėti prie perėjimo prie konkurencingesnės, tvaresnės ir saugesnės energetikos sistemos. Stipriai prisidėti prie ekonomikos atsigavimo gali ir energetikos politika, kurią įgyvendinant derinamos viešosios ir privačiosios investicijos.

Investicijos į tvarų judumą ir žiedinę ekonomiką suteikia galimybę didinti našumą ir paskatinti žaliąją pertvarką. Investicijos į tvarią transporto infrastruktūrą (pavyzdžiui, miesto viešąjį transportą, geležinkelius, susisiekimo dviračiais infrastruktūrą ir įvairiarūšio transporto logistikos centrus) gali pagerinti piliečiams teikiamų paslaugų kokybę ir išlaikyti transporto sektoriaus konkurencingumą.

Reikia remti strategines tiekimo grandines, kurios yra ypač svarbios Europos atsparumui, tvarumui ir strateginiam savarankiškumui. Tai pasakytina visų pirma apie sektorius, kurių priklausomybę nuo iškastinio kuro sumažinti yra sudėtinga (pavyzdžiui, plieno gamybos, cheminių medžiagų ir judumo vertės grandinę), ir atsinaujinančiuosius energijos išteklius. Siekiama sukurti pirmaujančias Europos švarios

energijos pramonės rinkas ir (arba) tiekimo grandines. Siekiant šio tikslo svarbus veiksnys bus Energetikos sistemos integracijos strategija, kurią įgyvendinti padės keletas iniciatyvų⁸.

Padėti spręsti dabartinių politikos kompromisų ir visuomenės disbalanso problemą gali investicijos į didelio poveikio infrastruktūrą. Kuo daugiau ekonomikos atsigavimui skirtų išteklių turėtų būti skirta viešosioms gėrybėms ir infrastruktūrai, kuriais siekiama tvaresnio augimo. Tai galima pasiekti, pavyzdžiui, investuojant į tvaraus transporto infrastruktūrą (pavyzdžiui, miesto viešąjį transportą, geležinkelius ir įvairiarūšio transporto logistikos centrus) taip, kad tai neprieštarautų ES tikslui neutralizuoti poveikį klimatui, taip pat investuojant į aplinkosaugos infrastruktūrą. Investicijos į didelio socialinio poveikio infrastruktūrą galėtų apimti socialinio būsto ir nedidelės pajamas gaunančių namų ūkių būsto renovaciją, taip pat visus svarbius mokyklų ir (arba) švietimo paslaugų aspektus, pradedant mokyklų pastatų modernizavimu (siekiant užtikrinti energijos vartojimo efektyvumą, higieną ir mokinių fizinio atstumo laikymąsi) ir baigiant IT įranga, kuri sudarytų sąlygas nuotoliniam mokymuisi ir suteiktų tinkamų įgūdžių ir prieigos galimybes palankių sąlygų neturintiems mokiniams. Be to, spręsti aplinkos ir klimato kaitos problemas svarbu siekiant užtikrinti žmonių sveikatos apsaugą. Siekiant spręsti oro užterštumo problemą didelę reikšmę turi visų pirma žaliojo kurso investicijos.

Platesniu mastu naudojantis skaitmeninėmis technologijomis galima rasti ekologiškesnių sprendimų mūsų ekonomikai ir visuomenės gyvenimui organizuoti. Gali būti tikslinga apsvarstyti piliečių gyvenimo būdo ir darbo praktikos pokyčius įmonėse, ypač tais atvejais, kai jie padeda mažinti aplinkosauginį pėdsaką ir optimizuoja profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą.

2.4 Našumas ir konkurencingumas

Nors siekiant padidinti Europos konkurencingumą ir nukreipti ją tvirto atsigavimo linkme didelę svarbą turi spartesnis našumo augimas, dabartinė krizė kelia pavojų našumo augimui vidutiniu laikotarpiu, ir šį pavojų dar labiau padidinti gali pasaulio vertės grandinių trintys. Teigiamą poveikį našumo didėjimui gali turėti įmonių prisitaikymas. Našumą taip pat gali didinti skaitmeninimas, e. prekyba, e. valdžia ir e. sveikata, naujų verslo modelių kūrimas, darbo namuose tvarka ir platesniu mastu taikoma nuotolinio darbo praktika.

Siekiant trumpuoju laikotarpiu išeiti iš ekonomikos nuosmukio padėties ir užtikrinti, kad vidutiniu laikotarpiu nebūtų daromas poveikis žmogiškajam kapitalui, būtina tinkama politika. Našumo didinimo mechanizmai apima: i) inovacijų ir technologinės sklaidos skatinimą, pavyzdžiui, investuojant į mokslinius tyrimus ir inovacijas; ii) veiksmingą konkurencijos taisyklių vykdymo užtikrinimą siekiant spręsti įtakos rinkoje problemas; iii) investavimą į žmonių kompetencijas gerinant švietimo ir mokymo sistemas; iv) gerai veikiančių darbo rinkų, kuriose būtų vengiama įgūdžių ir galimybių segmentacijos ir kurios sudarytų sąlygas profesiniam tobulėjimui, užtikrinimą; v) palankesnes sąlygas tinkamam išteklių paskirstymui

⁸ Paramos iniciatyvos apima Europos baterijų aljansą, būsimą Švaraus vandenilio aljansą ir Mažo anglies dioksido kiekio pramonės aljansą, Atsinaujinančiųjų išteklių ekosistemą ir Jūros atsinaujinančiųjų išteklių energijos strategiją. Atsparumą taip pat padidins didesnis išteklių naudojimo efektyvumas įgyvendinant Žiedinės ekonomikos veiksmų planą.

sukuriant palankią verslo aplinką; vi) institucijų veikimo ir valdymo gerinimą, įskaitant veiksmingas ir nepriklausomas teisingumo sistemas. Jei dabartinės fizinio atstumo laikymosi priemonės bus taikomos ir ateityje, parama investicijoms į skaitmeninimą gali turėti dvejopą teigiamą poveikį. Pagrindinis vaidmuo teks nuotolinio darbo našumui. Tačiau gali būti, kad teikiama nauda negalės pasinaudoti įgūdžių neturintys arba nekvalifikuoti asmenys.

Skaitmeninės technologijos turi labai didelę reikšmę ir jos padės užtikrinti tvirtesnę mūsų visuomenės ir ekonomikos atsigavimą. Dėl naujausių fizinio atstumo laikymosi priemonių išryškėjo šiuolaikinės skaitmeninės infrastruktūros svarba siekiant užtikrinti plataus masto prieigą prie interneto ir galimybę naudotis skaitmeninėmis paslaugomis, kurios yra būtinos kasdienei veiklai. Investicijos į verslo ir viešojo sektoriaus skaitmeninimą ir duomenų skaitmeninių paslaugų plėtojimas viešajame ir privačiajame sektoriuose gali sudaryti sąlygas nuotoliniam darbui, virtualiam mokymuisi ir mokymuisi namuose. Ši pertvarka gali ne tik padidinti atsparumą ir našumą, bet ir prisidėti prie žaliosios mūsų ekonomikos pertvarkos ir padėti į ekonomiką integruoti pažeidžiamas grupes. Ilgalaikės investicijos į mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros srities pažangias skaitmenines technologijas ir aukšto lygio skaitmeninius įgūdžius yra nepakeičiamos siekiant užtikrinti Europos technologinį suverenumą ir kartu išsaugoti jos bendras vertybes.

Investuojant būtina atsižvelgti į tiekimo grandines. Daugelis pramonės įmonių yra sustabdžiusios gamybą. Kitos pertvarkė savo veiklą. Po patirtų tiekimo grandinės ir paklausos sutrikimų sistemos pertvarka greičiausiai vyks naujomis formomis (pavyzdžiui, pritaikant procesus prie skirtingos geografinės kilmės žaliavų). Tai yra išskirtinai reta galimybė užtikrinti Europos atvirą strateginį savarankiškumą, visų pirma visoje bendrojoje rinkoje įvairinant ir stiprinant tiekimo grandines, ir pasirūpinti, kad daugiau niekada nesusidurtume su rizika, jog būtiniausių prekių pasiūla maisto ir sveikatos priežiūros srityse bus nepakankama. Užkirsti kelią nereikalingam perspektyvių įmonių bankrotui ir atlikti politikos priemonių, kuriomis siekiama įveikti pramonės fragmentaciją, funkciją galėtų ES ir nacionalinių valdžios institucijų įgyvendinamos potencialios nuosavo kapitalo finansavimo programos, skirtos MVĮ, visų pirma toms, kurios aktyviai dalyvauja inovaciniuose projektuose ir turi augimo potencialą. Našiai Europai inovacijos yra ypač svarbios.

Remiant ekonomikos atsigavimą reikia atsižvelgti į stiprius kelių valstybių narių pramonės ekosistemų ir įmonių tarpusavio ryšius. Investicijos taip pat yra galinga ES pramonės politikos priemonė. Norint atkurti ES tiekimo grandines, reikės stengtis siekti veiksmingumo. Netikrumas, mažesnė paklausa ir vertės grandinių sutrikimai lėmė didesnes įmonių išlaidas. Trumpuoju laikotarpiu įmonėms bus sudėtinga atkurti našumą ir sąnaudų konkurencingumą. Sąnaudas mažinančios inovacijos taps patrauklesnės, tačiau veiksmingumas bus iššūkis visai ekonomikai. Dėl neveiksmingų viešųjų išlaidų patiriamos socialinės alternatyviosios sąnaudos bus našta, kurią turės pasidalyti įmonės ir piliečiai. Dabar labiau nei bet kada reikės gerinti valdymą, taip pat profesionaliai ir veiksmingai naudoti viešųjų pirkimų priemones.

3. BENDROS ES INSTITUCIJŲ IR VALSTYBIŲ NARIŲ PASTANGOS

Atsižvelgiant į precedento neturinčią padėtį, per šių metų Europos semestrą prirėmė laikytis specialaus požiūrio. Per pastarąjį dešimtmetį Europos semestras tapo pagrindine nacionalinės ekonomikos ir užimtumo politikos koordinavimo priemone.

Šiuo metu jis sudaro neatsiejamą ES pastangų sustabdyti viruso plitimą, remti nacionalines sveikatos priežiūros sistemas, apsaugoti ir gelbėti gyvybes ir kovoti su socialiniu ir ekonominiu pandemijos poveikiu dalį. Todėl siūlomose rekomendacijose akcentuojama ekonominė ir užimtumo politika, pritaikyta prie naujų socialinių ir ekonominių COVID-19 krizės laikotarpio prioritetų bendro intereso srityse.

Toks požiūris buvo įmanomas tik Komisijai ir valstybėms narėms dar glaudžiau bendradarbiaujant. Glaudūs ryšiai ir intensyvus dialogas buvo itin svarbūs siekiant suprasti ir nustatyti politiką ir geriausią praktiką, kurios laikomasi siekiant sušvelninti socialinį ir ekonominį viruso poveikį ir šalinti su tuo susijusias problemas. Todėl Komisija atnaujino 2020 m. šalims skirtose ataskaitose pateiktą valstybių narių socialinės ir ekonominės padėties analizę, kad joje atsispindėtų kiekvienos valstybės narės dabartinės ekonominės ir socialinės aplinkybės. Balandžio mėnesį Komisija vaizdo konferencijos priemonėmis surengė dvišalius susitikimus su valstybėmis narėmis ir su jomis palaikė nuolatinį daugiašalį ir dvišalį dialogą, be kita ko, per atitinkamus komitetus ir su Europos semestro pareigūnais sostinėse.

4. EUROPOS SEMESTRAS IR ES BIUDŽETAS

ES biudžetas yra viena iš ES ekonominės darbotvarkės varomųjų jėgų. Precedento neturinčio ekonominio sukrėtimo sąlygomis ES biudžetas yra esminė priemonė trumpalaikėms ir ilgalaikėms problemoms spręsti. Daugiametė finansinė programa yra glaudžiai suderinta su Europos semestru. Pagal jos priemones teikiama didesnė finansinė parama pagrindinėms investicijoms ir reformoms, darančioms ilgalaikį poveikį ES ekonomikos atsparumui. ES biudžetas sudaro sąlygas dvejopai žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai ir kartu apsaugo socialinę rinkos ekonomiką ir socialinės gerovės sistemas, kad būtų užtikrintas tvarus ekonomikos atsigavimas ir skatinama konvergencija.

Nors ES lėšomis galima patenkinti ne visus investicijų poreikius, ES biudžetas suteikia daug galimybių pasinaudoti ES finansinėmis programomis. Per Europos semestrą parengtose konkrečioms šalims skirtose rekomendacijose pateikiamos gairės dėl reformų ir investicijų pagal kelias priemones, pavyzdžiui, sanglaudos politikos fondų veiksmų programas. Iš šių išteklių gali būti remiamos reformos ir investicijos, kurios nustatytos per Europos semestrą ir yra itin svarbios valstybėms narėms siekiant teikti paramą dabartinės kritinės ekonominės situacijos laikotarpiu ir remti ekonomikos atsigavimą. Ekonomikos atsigavimą paspartins reformų ir investicijų sutelkimas šiose itin svarbiose politikos srityse. Toliau stiprinant Europos semestro ir ES sanglaudos politikos fondų sąsają bus užtikrintas geresnis ir veiksmingesnis programavimas, taigi ir geresnės bei tikslingesnės investicijos, o tai taip pat paspartins ekonomikos atsigavimą. Šia veiklos sąsaja racionalizuojami esami procesai ir užtikrinamas didesnis ekonominės politikos koordinavimo ir ES lėšų naudojimo nuoseklumas. Analitiniai Europos semestro pagrindai gali būti veiksmingos valstybių narių ir Komisijos dialogo dėl fondų programavimo gairės.

Glaudžiai suderinti ES biudžetą ir Europos semestrą yra labai svarbu siekiant užtikrinti ekonomikos atsigavimo stabilumą, produktyvumą ir teisingumą visoje ES, daugiausia dėmesio skiriant dvejopai žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai.

TOLESNI VEIKSMAI

Komisija prašo Europos Vadovų Tarybos patvirtinti 2020–2021 m. konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas, o Tarybą – jas priimti. Už ekonominę politiką atsakingi Komisijos nariai kiekviename svarbiame Europos semestro ciklo etape šias politikos rekomendacijas aptars su Europos Parlamentu.

Komisija taip pat ragina valstybes nares visapusiškai ir laiku įgyvendinti tas rekomendacijas visais lygmenimis palaikant dialogą su socialiniais partneriais, pilietinės visuomenės organizacijomis ir kitais suinteresuotaisiais subjektais. Siekdama užtikrinti, kad, prisiimant plataus masto atsakomybę, būtų imamasi veiksmingų tolesnių veiksmų ir rekomendacijos būtų įgyvendinamos, Komisija per visą semestro procesą toliau bendradarbiaus su valstybėmis narėmis ir nacionaliniais suinteresuotaisiais subjektais.

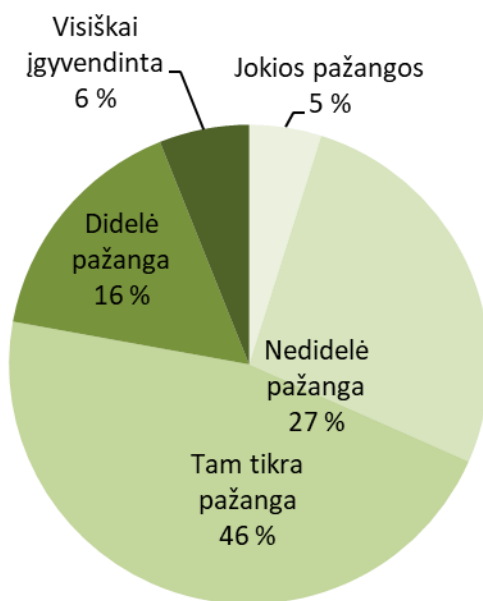
Atsižvelgdama į tai, kad ekonomikos gaivinimas turėtų būti pradėtas kuo greičiau, Komisija ragina valstybes nares skubiai priimti naują daugiametę finansinę programą ir remiantis konkrečioms šalims skirtomis rekomendacijomis parengti atitinkamas programas. Komisija taip pat gali valstybių narių prašymu joms teikti paramą reformoms ir padėti valdžios institucijoms kuo geriau panaudoti ES lėšas.

PRIEDĖLIS. KONKREČIOMS ŠALIMS SKIRTŲ REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PAŽANGA

Struktūrinės problemos išlieka rimtos ir bus itin svarbu jas spręsti siekiant vėliau užtikrinti tvarų ekonomikos atsigavimą ir augimą. Šiuo metu prognozuojama, kad atsparesnės valstybės narės atsigaus greičiau, o tai rodo reformų įgyvendinimo svarbą.

Nuo Europos semestro pradžios 2011 metais padaryta tam tikra pažanga įgyvendinant daugiau kaip du trečdalius konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų. Kaip ir ankstesniais metais, įgyvendinimas išlieka stabilus (1 diagrama). Tačiau reformų įgyvendinimas įvairiose politikos srityse gerokai skiriasi. Visų pirma, per pastaruosius kelerius metus valstybės narės didžiausią pažangą padarė finansinių paslaugų srityje, po jos – užimtumo apsaugos teisės aktų srityje. Kita vertus, pažanga mokesčių bazės išplėtimo, taip pat sveikatos ir ilgalaikės priežiūros srityse buvo itin lėta, o dėl COVID-19 sveikatos priežiūros sistemoms kyla dar daugiau problemų.

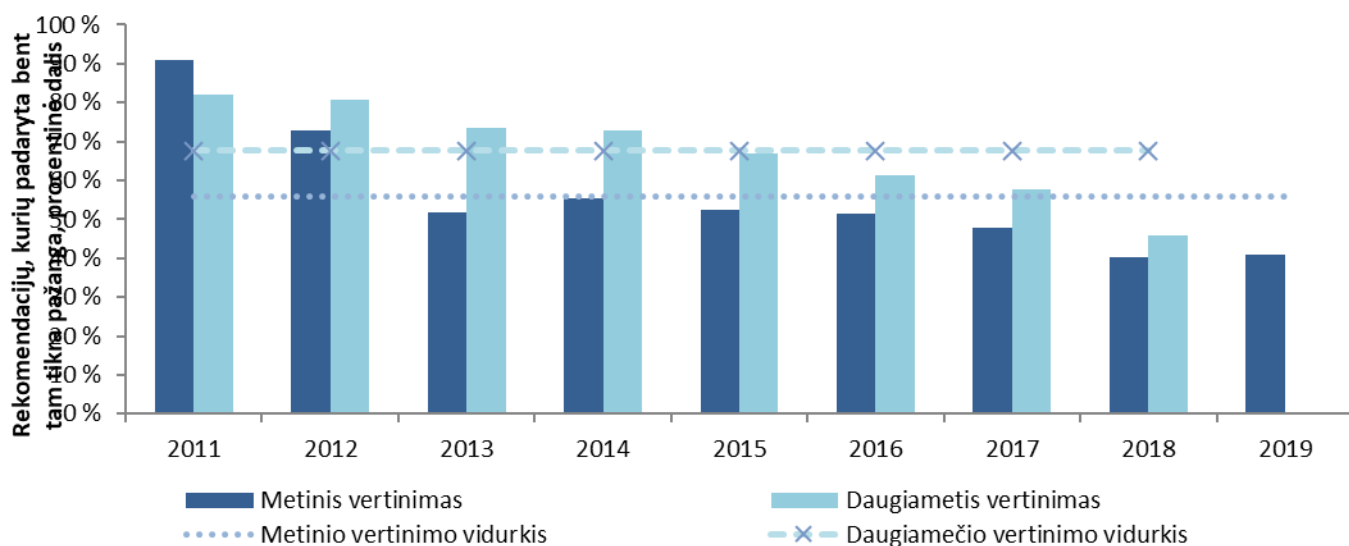
1 diagrama. 2011–2019 m. konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų įgyvendinimo dabartinė padėtis

Pastaba. Atliekant daugiamečių vertinimą vertinama įgyvendinimo pažanga nuo pirmųjų rekomendacijų priėmimo iki šio komunikato paskelbimo 2020 m. gegužės mėn. Bendras su fiskaline politika susijusių konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų vertinimas apima Stabilitumo ir augimo pakto reikalavimų laikymąsi.

Apskritai 2019 m. priimtų rekomendacijų įgyvendinimo pažanga buvo lėta. Valstybės narės padarė bent tam tikrą pažangą įgyvendindamos keturias iš dešimties 2019 m. liepos mėn. pateiktų joms skirtų rekomendacijų (2 diagrama). Šie rezultatai, palyginti su praėjusiais metais, yra stabilūs. Vis dėlto pažanga įvairiose politikos srityse išlieka netolygi. Ir toliau geriau įgyvendinamos finansinių paslaugų ir aktyvios darbo rinkos politikos reformos, nors rekomendacijų dėl konkurencijos paslaugų sektoriuje stiprinimo ir ilgalaikio viešųjų finansų, įskaitant pensijas, tvarumo, įgyvendinimo pažanga išlieka nedidelė.

2 diagrama. Konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų įgyvendinimas: kiekvienų metų, pradedant 2011 m., metinis įvertinimas, palyginti su dabartine įgyvendinimo padėtimi

Pastaba. Atliekant daugiamečių vertinimą vertinama įgyvendinimo pažanga nuo pirmųjų rekomendacijų priėmimo iki šio komunikato paskelbimo 2020 m. gegužės mėn. Dėl konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų skirtingų vertinimo kategorijų palyginti 2011 ir 2012 m. metinį ir daugiamečių vertinimą yra sunkiau.